

प्रवचन नं. ७२ श्लोक - १२-१३ ता. २८-७८ मंगलवार, श्रावण वद-११ सं. २५०४

श्री समयसार १२ भा कणशनो भावार्थ.

भावार्थ: - १२ भो कणश थयो ने, शुद्धनयकी दृष्टिसे देखा जाय बारमा कणश है उसका भावार्थ है ! आत्माको शुद्धनय नाम निश्चय दृष्टिसे त्रिकाणी ज्ञायकभावको देखनेसे सर्व कर्मोंसे रहित भगवान् आत्मा तो है, दर्शनकी व्याख्या है, सम्यग्दर्शन(की). सर्व कर्मोंसे रहित, राग

આદિથી પણ રહિત ચૈતન્યમાત્ર દેવ એ તો દૈવશક્તિ, દિવ્ય શક્તિકા ધરનાર દેવ ભગવાન આત્મા ચૈતન્યદેવ અવિનાશી એ કભી નાશ નહીં હોતા, પર્યાય પલટતી હૈ ઉસમેં એ આતા નહીં. આહાહા !

આત્મા અંતરંગમેં સ્વયં બિરાજમાન હૈ, અંતરમેં ધ્રુવમેં સારા અસંખ્ય પ્રદેશ હૈ દરેક પ્રદેશ ઉપર પર્યાય હૈ. કયા કહેતે હૈ ? આ અસંખ્ય પ્રદેશ હૈ તો ઉપર ઉપર પર્યાય હૈ ઐસા નહીં, સબ પ્રદેશ અંદરમેં પ્રદેશ ઉપર પર્યાય હૈ. આ પેટમાં અંદરમાં અસંખ્ય પ્રદેશ હૈ તો દરેક પ્રદેશ ઉપર પર્યાય હૈ. આહાહા ! એ પર્યાયકો તળમેં ધ્રુવમેં લગાકર, આહાહા... પાતાળમેં ભગવાન ધ્રુવ પડા હૈ અંદર, સ્વયં બિરાજમાન ભગવાન હૈ, ઉસકો પ્રાણી પર્યાયબુદ્ધિ બહિરાત્મા ઉસે બહાર હુંઢતે હૈ, પર્યાયની અંશ બુદ્ધિ રાગ બહાર હુંઢતે હૈ. બહારસે કોઈ મિલેગા, કોઈ ક્રિયાકાંડસે ઐસે વૈસે, આહાહા... પણ વો ભગવાન તો અંતરમેં બિરાજતે હૈ. આહાહા !

સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ સત્ શાશ્વત, ચિદાનંદ, જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ ઐસી પરિપૂર્ણ ચીજ, ઉસકો અંતરમેં બિરાજમાન હૈ, પર્યાયબુદ્ધિ બહારમેં હુંઢતે હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? જાણે કોઈ ભગવાનની ભક્તિ કરનેસે ભગવાન આત્મા મિલ જાયેગા, કોઈ દયા, દાન, રાગકી મમતા કરનેસે ભગવાન મિલ જાયેગા આત્મા, ઐસે વર્તમાન અંશકો હી માનનેવાલા ઔર અંશની પીછે અંદર ભગવાન સમીપમેં બિરાજમાન હૈ એ પર્યાયબુદ્ધિ ઉસકો નહીં શોધતે, પર્યાયબુદ્ધિ બહાર શોધતે હૈ. આહાહા ! હૈ ? જાણે સમેતશિખરની જાત્રા કરીએ તો ભગવાન મિલ જાયેગા, નહીં ? ઐસા આયા ને ? એકવાર વંદે જો કોઈ, આતે હૈ કિ નહીં ? એક વાર વંદે જો કોઈ તાકે નરક પશુ નહીં હોઈ, પણ નરક પશુ નહીં હોય ને ? પણ ચાર ગતિ ન હોય ઐસા તો આયા નહીં. આહાહા ! એ તો શુભભાવ હૈ, વો ઉસમેં કોઈ આત્મા મિલતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા !

એ પ્રાણી પર્યાયબુદ્ધિ ભાષા બહુ ટૂંકી હૈ, પણ મર્મ બહોત હૈ, ભગવાન આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી સુખધામ અનંત અનંત દિવ્ય શક્તિકા દેવ, એ ઉસકો અંતરમેં હૈ ત્યાં શોધતે નહીં. એ પર્યાયબુદ્ધિ બહારમેં શોધતે હૈ. ઐસા કરું તો ઐસા હો જાયે. ઐસા કરું તો ઐસા હોગા, દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્રકે બહોત ભક્તિ, બહોત વિનય કરું તો એ પ્રાપ્ત હોગા, ઐસી પર્યાયબુદ્ધિ બહાર રુકતે હૈ, આહાહાહા... છ પ્રકારકા તપ હૈ ને ? વો અભ્યંતર, બાર પ્રકારકા તપમેં છ અભ્યંતર તપ હૈ ને ? પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, સજજાય, ધ્યાન, વ્યુત્સર્ગ વો ભી સબ વિકલ્પાત્મક બાહ્યકી ક્રિયાકી અપેક્ષા હૈ. આહાહા ! ઉસસે રહિત ભગવાન, જહાં હૈ ત્યાં નજર નહીં કરતે, અને પર્યાયમેં હૈ નહીં ત્યાં નજર અનાદિસે પડી હૈ. પર્યાયમેં દ્રવ્ય આયા નહીં, દ્રવ્ય રહેતે નહીં, દ્રવ્ય હૈ નહીં. આહાહાહા !

અરે, આવો વખત ક્યાં મળે ? માંડ મનુષ્યપણામાં એ જાતના ક્ષયોપશમજ્ઞાન અને ઉસકો સૂનનેકા મિલા પણ અંતરમેં જાના, આહાહાહા... (શ્રોતા:- પર્યાયમેં દ્રવ્ય રહેતા નહીં કિ પર્યાયમેં દ્રવ્ય આયા નહીં.) પર્યાયમેં દ્રવ્ય આયા નહીં. પર્યાય દ્રવ્યમેં ગઈ નહીં. (શ્રોતા:- વાહ રે વાહ) આહાહા ! અને ત્યાં પર્યાયમેં વર્તમાન અંશમેં શોધતે હૈ. યહાંસે મિલ જાયેગા ? જ્ઞાનકા ક્ષયોપશમ બહોત હુઆ તો ઉસસે મિલ જાયેગા ? વો તો પર્યાય ક્ષયોપશમ પર્યાય હૈ, ઉસમેં, વો કોઈ અખંડ તત્ત્વ નહીં. આહાહાહા... રાગકી મંદ ક્રિયા કરતે કરતે અંતરમેં એમ કે આત્મદ્રવ્ય મિલ જાયેગા, વો તો પર્યાયબુદ્ધિ હૈ. બહિરાત્મા હૈ, કહા ને ?

पर्यायबुद्धि, बहिरात्मा, बहिर आत्मा, बहार शोधनेवाला, बहिर नाम स्वरूपमें नहीं औसी यीजको शोधकर उससे मिलेगा अे बहिरात्मा है. आहाहाहा... बहु जीष्णुं बापु मारग. उसे बहार हुंढता है वो महा अज्ञान है, आहाहा... अंतरमें दिव्य शक्ति देव बिराजमान अंतरमें जाते नहीं. आहाहा ! तणमें पाताणमें जेम पाणी लरा है औसे तणमें पूर्णानंद लरा है लगवान, पर्यायसे त्मिन्न. जो के उसका अनुभव करती है पर्याय. आहाहा !

जे त्रिकाणी ज्ञायकभावका अनुभव होता है पर्यायमें, पण पर्यायके आश्रयसे द्रव्यका अनुभव नहीं होता. आहाहाहा ! अने पीछे ली अनुभवकी पर्यायके आश्रयसे यारित्र ने केवणज्ञान नहीं होगा. आहाहा ! अे तो ज्ञायक चिदानंद प्रलु अनंत गुणकी भाण उसके आश्रयसे यारित्र ने केवणज्ञान होगा. आहाहाहा ! लोक बहारसे हुंढते है पण अे अज्ञान है. अे यौद गाथाकी बात किया. हवे १५ मी.

अब शुद्धनयके विषयभूत आत्माकी अनुभूति अे १४ मीमां दर्शन प्रधान करके त्रिकाणी ज्ञायककी अनुभूति अे सम्यग्दर्शन है औसा कडा. समजमें आया ? यहां ज्ञानकी अनुभूति है अे ज्ञानकी अनुभूति है. क्या कहेते है ? जो ज्ञायक स्वभाव शुद्ध यैतन्य, उसका अनुभव वो डी ज्ञानका अनुभव है. ज्ञानस्वरूप लगवान आत्मा तो ज्ञानकी प्रधानतासे ज्ञानकी अनुभूति है. जे आत्माकी अनुभूति है. ये डी ज्ञानकी अनुभूति है. पंटरमी गाथामें ज्ञानकी अनुभूतिकी प्रधानतासे कथन है. आहाहाहाहा !

ज्ञानकी अनुभूतिका अर्थ क्या ? जे त्रिकाणी ज्ञायक ज्ञान स्वरूप है उसको ग्रहण करके असाधारण ज्ञान स्वभाव जे त्रिकाण है उसको ग्रहण करके अनुभव करना, प्रवचनसारमें आया है, ज्ञान अधिकारमें. असाधारण ज्ञानस्वभावको ग्रहण करके पर्यायमें अनुभव करना, आहाहाहाहा... प्रवचनसार ज्ञान अधिकारमें आया है. ज्ञान अधिकार है ने पहेले, दूसरा दर्शन अधिकार है, ज्ञेय अधिकार कडो के दर्शन अधिकार, तीसरा यरणानुयोग अधिकार है. तीन. आहाहा... तो त्यां औसा लिया है के असाधारण ज्ञान स्वभाव, अेक गुण दूसरा गुणमें, औसी यीज है नहीं, अे गुण दूसरेमें है नहीं, आ गुण दूसरेमें है नहीं. औसे असाधारण गुणको कारणपणे ग्रहण करके औसा पाठ है संस्कृत टीकामां. समजमें आया ?

अे ज्ञायक है अे ज्ञानस्वभावे वस्तु है. साकरका अनुभव कडो के गणपणका, गणपण कहेते है ने ? (मीठाश) मीठाशका अनुभव कडो, अेम आत्माका त्रिकाणका अनुभव कडो के उसका ज्ञानका अनुभव कडो. आहाहा ! आ ज्ञान क्या ? शास्त्रज्ञान नहीं, क्षयोपशमज्ञानकी पर्याय अे पण आ नहीं. क्षायिकज्ञानकी पर्याय तो है नहीं अत्यारे. अे तो बात नहीं, आ ज्ञान अेटले त्रिकाणीज्ञान स्वरूप जे पिंड प्रलु उसका अनुभव है ज्ञानका क्षयोपशमज्ञानकी पर्यायका अनुभव अे आंही वात है नहीं. आंही तो जैसा आत्मा त्रिकाणी है, उसका ज्ञानस्वभाव त्रिकाणी है, अे ज्ञानका अनुभव लेना है यहां. आहाहा ! पर्यायका अनुभव ज्ञानकी पर्यायका अनुभव अे नहीं त्रिकाणी ज्ञानका अनुभव, आहाहा ! समजमें आया ?

आ १४ मी गाथामें दर्शनप्रधान कथन था, हवे यहां ज्ञानप्रधान कथन है. तो अे कहेते है के शुद्धनयके विषय ध्येय धर्मीका ध्येय, सम्यग्दृष्टिका ध्येय ध्रुव, सम्यग्दृष्टिका ध्येय ध्रुव,

ધ્યાનકા વિષય ધ્રુવ, આહા... આવી વાત છે. ઉસકો વિષયભૂત બનાકર આત્માકી અનુભૂતિ હી જ્ઞાનકી અનુભૂતિ હૈ. એ તો એ જ આત્માકા અનુભવ કહો કે જ્ઞાનકી અનુભૂતિ કહો, દો એક હી બાત હૈ. ગુણીકા અનુભવ કહો કે જ્ઞાન ગુણકા અનુભવ કહો. આહાહાહા ! (શ્રોતા:- મહારાજ હમકો તો મોક્ષમાર્ગ સૂનાઓ.) આ કિસકી ગાથા ચલતી હૈ ? આ મોક્ષમાર્ગ આ હૈ. જે મુક્ત સ્વરૂપ ભગવાન આત્મા, ઉસકા અનુભવ કરના એ મોક્ષમાર્ગ હૈ. અહીં તો સમ્યગ્દર્શનકી બાત ચલતે હૈ સમ્યગ્જ્ઞાનકી, ચારિત્ર તો પીછે સોળમેં લેગા.

ચૌદમેમેં દર્શન અધિકાર, પંદરમેમેં જ્ઞાન મુખ્ય અધિકાર, સોળમેમેં દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર તીનોંકા અધિકાર. ચૌદ, પંદર ને સોળ. સમજમેં આયા ? સોળમેં વો લેગા ચારિત્ર, આંહી તો હજી જ્ઞાન દર્શનકા અધિકાર કહા. એસે એ આત્માકા અનુભવ વો સમ્યગ્દર્શન, તો એસા જ્ઞાનકા અનુભવ ભી સમ્યગ્જ્ઞાન અને એ સમ્યગ્દર્શન. આહાહાહા ! આવી વાતું છે બહુ આકરી. ધીરા વિના એ વસ્તુ અંતરમાં પકડાય એવી નથી બાપુ. આહાહા ! ઘણી ધીરજ જોઈએ. અપની પર્યાયકો દ્રવ્ય તરફ જૂકાના એ કાંઈ સાધારણ વાત નહીં, સમજમેં આયા ? વર્તમાન પર્યાયકો આહાહાહા... ઉસકા તળ જો ધ્રુવ વો તરફ જૂકાના એ અલૌકિક બાત હૈ. હૈ (શ્રોતા:- વો હી વિધિ બતાઓ મહારાજ.) આજ વસ્તુ હૈ એ કહેગા.

* આત્માને સદાય ઊર્ધ્વ એટલે મુખ્ય રાખવો. ગમે તે પ્રસંગ આવે પણ દ્રવ્યસ્વભાવને મુખ્ય રાખવો. શુભાશુભ પરિણામ આવે ભલે, પણ કાયમ દ્રવ્યસ્વભાવનું ધ્યેય રાખવું. આત્માને મુખ્ય રાખતાં જે દશા થાય તે નિર્મળદશાને સાધન કહેવાય છે ને તેનું સાધ્ય કેવળજ્ઞાન કરવું તે છે ને તેનું ધ્યેય પૂર્ણ આત્મા છે. કષાયની મંદતા કે જ્ઞાનના ઊઘાડની મુખ્યતા હશે તેની દૈષ્ટિ સંયોગ ઉપર જશે. આત્માની ઊર્ધ્વતાની રુચિ ને જિજ્ઞાસા હોય તેનો પ્રયાસ થયા વિના રહે જ નહિ. આત્માના અનુભવ પહેલાં પણ સાચી જિજ્ઞાસા હોય તેને અવ્યક્તપણે આત્માની ઊર્ધ્વતા હોય. હજુ આત્મા જાણવામાં આવ્યો નથી પણ અવ્યક્તપણે ઊર્ધ્વતા થાય અને અનુભવમાં આવે ત્યારે વ્યક્ત-પ્રગટ ઊર્ધ્વતા થાય.

(દૈષ્ટિનાં નિધાન - ૯૯)

શ્લોક - ૧૩

ઈસ પ્રકાર આગેડી ગાથાડી સૂચનાકે અર્થરૂપ કાવ્ય કહેતે હૈ પંદરમી ગાથાની
સૂચનાના ઉપોદ્ઘાતરૂપ શ્લોક કહેનેમ્ આતે હૈ તેર. આહાહાહા !

(વસંતતિલકા)

આત્માનુભૂતિરિતિ શુદ્ધનયાત્મિકા યા
જ્ઞાનાનુભૂતિરિયમેવ કિલેતિ બુદ્ધ્વ ।
આત્માનમાત્મનિ નિવેશ્ય સુનિષ્પ્રકમ્પ-
મેકોઽસ્તિ નિત્યમવબોધઘનઃ સમન્તાત્ ॥૧૩॥

હવે, શુદ્ધનયના વિષયભૂત આત્માની અનુભૂતિ છે તે જ જ્ઞાનની અનુભૂતિ છે એમ આગળની ગાથાની સૂચનાના અર્થરૂપ કાવ્ય કહે છે:-

શ્લોકાર્થ:- [ઇતિ] એ રીતે [યા શુદ્ધનયાત્મિકા આત્મ-અનુભૂતિઃ] જે પૂર્વ-કથિત શુદ્ધનયસ્વરૂપ આત્માની અનુભૂતિ છે [ઇયમ્ એવ કિલ જ્ઞાન-અનુભૂતિઃ] તે જ ખરેખર જ્ઞાનની અનુભૂતિ છે [ઇતિ બુદ્ધ્વા] એમ જાણીને તથા [આત્મનિ આત્માનમ્ સુનિષ્પ્રકમ્પમ્ નિવેશ્ય] આત્મામાં આત્માને નિશ્ચળ સ્થાપીને, [નિત્યમ્ સમન્તાત્ એકઃ અવબોધ-ઘનઃ અસ્તિ] ‘સદા સર્વ તરફ એક જ્ઞાનઘન આત્મા છે’ એમ દેખવું.

ભાવાર્થ:- પહેલાં સમ્યક્દર્શનને પ્રધાન કરી કહ્યું હતું; હવે જ્ઞાનને મુખ્ય કરી કહે છે કે આ શુદ્ધનયના વિષયસ્વરૂપ આત્માની અનુભૂતિ છે તે જ સમ્યક્જ્ઞાન છે. ૧૩.

આત્માનુભૂતિરિતિ શુદ્ધનયાત્મિકા યા જ્ઞાનાનુભૂતિરિયમેવ કિલેતિ બુદ્ધ્વ ।

આત્માનમાત્મનિ નિવેશ્ય સુનિષ્પ્રકમ્પમેકોઽસ્તિ નિત્યમવબોધઘનઃ સમન્તાત્ ॥૧૩॥

કળશ છે કળશ એ તો, મંદિરમ્ કળશ ચઢાવેને ઐસા કળશ હૈ. આહાહા ! અમૃતચંદ્રાચાર્ય ! ઉસમ્ નામ આતા હૈ ને ભાઈ જગમોહનલાલજી અભી ટીકાકા નામ આપ્યા ને ? “અમૃત કળશ” આ “અમૃત કળશ” એ ફુલચંદ્રજી પંડિતકા હૈ ઉસમ્ લેખ હૈ. અભી આ કળશ ટીકાકા અર્થ ક્રિયા ને જગમોહનલાલજીએ તો ઉસકા નામ આપ્યા હૈ ‘અમૃત’ (શ્રોતા:- સૌ પોતાનો અભિપ્રાય લખે.) એ તો ખ્યાલમ્ હૈ, એ તો ખ્યાલમ્ હૈ અને તુમે ઐસા લિખા હૈ અંદર થોડા કે ઐસી દૈષ્ટિ રખ કરકે સમજના, ખબર હૈ, આ ખબર હૈ. તમારા લખાણ દેખ્યા હૈ, બરાબર લિખા હૈ. અને કોઈ પૂછતે થે તેથી આ ફુલચંદ્રજી ઐસા ક્યું ઉસમ્ લિખા, આહાહા... મેરેકુ પૂછતે થે. કહ્યું ભાઈ ઉસને જૈન તત્ત્વ મિમાંસામ્ જગમોહનલાલજીએ લિખા થા. તો ઉસને લિખા પણ છતાં છેલ્લા અક્ષર ઐસા હૈ ઉસમ્ પંડિતજીકા હૈ, ખબર હૈ, કે ઐસે ત્રિકાળકા જ્ઞાયકકી દૈષ્ટિમ્ લેકર સમજે, આહાહા... ઉસકો વાંચો, એ દૈષ્ટિ કરકે ઐસે વાંચના, વ્યવહારસે હોગા ને, ઐસે હોગા ને ઐસી દૈષ્ટિસે નહીં વાંચના, પંડિતજીએ લિખા હૈ. આહાહા ! આંહી તો અમૃતચંદ્રાચાર્યના અમૃતકળશ. આહાહા ! કયા કહેતે હૈ દેખો.

ઈસ પ્રકાર યહ શુદ્ધનયાત્મિકા આત્મ-અનુભૂતિ: જે પૂર્વકથિત શુદ્ધનયસ્વરૂપ આત્માકી અનુભૂતિ દ્રવ્યકી. આત્મા જ્ઞાયક ત્રિકાળીકા અનુભવ, હૈ ? વહી વાસ્તવમે જ્ઞાનકી અનુભૂતિ હૈ. કયા કહા ? ત્રિકાળી જ્ઞાયક જો સ્વભાવ ભાવ ધ્રુવ ઉસકા અનુભવ વોહી ઉસકા જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન ઉસકા યે અનુભૂતિ હૈ. ગુણસે લો તો જ્ઞાનકી અનુભૂતિ હૈ, દ્રવ્યસે લો તો આત્માકી અનુભૂતિ હૈ, વસ્તુ તો એકની એક હૈ. આહાહાહા ! અરે ભાઈ આવું કયાં મળે બાપુ ? અરે આ મનુષ્યપણા વિંબાઈ જાય છે, ચાલ્યો જાય છે સમય. આહાહા ! કરનેકી ચીજ તો આ હૈ, બાકી બધું આહા... શુદ્ધનય સ્વરૂપ જોયું ? ભગવાન કાયમ ત્રિકાળી પણ શુદ્ધનય અને એની અનુભૂતિ પણ શુદ્ધનય સ્વરૂપ. આહાહાહા !

વહી વાસ્તવમે જ્ઞાનકી અનુભૂતિ હૈ, યહ જાનકર, કયા કહા ? સમજમે આયા ? વસ્તુ જે સ્વયં દેવ દિવ્ય ધ્રુવ વસ્તુ જ્ઞાયક આત્મા ઉસકા અનુભવ કહો કે ઉસકા જ્ઞાન ગુણકો કારણ બનાકર અનુભવ કહો, દો એક ભાત હૈ. આહાહા ! અનુભૂતિ યહ જાનકર 'સુનિષ્કમ્પમ્ નિવેશ્ય' આત્મામે, કયા કહેતે હૈ દેખો હવે, ભગવાન જ્ઞાયક સ્વરૂપમે આત્માકો નિશ્ચલ સ્થાપિત કર, પરદ્રવ્યના સહારા બિલકુલ નહીં એમ કહેતે હૈ. જિસમે વિકલ્પ આદિ પરદ્રવ્યકા નિમિત્તકા કે દેવગુરુકા પણ સહારા નહીં. આહાહા ! અપના આત્મામે આત્માકો સ્થાપિત કરકે, સમજમે આયા ? હૈ ? આત્મનિ આત્માનમ્ સુનિષ્કમ્પમ્ નિવેશ્ય, નિવેશ્ય આહાહા... આત્મામે આત્માકો, આત્માકો કહા નામ અપના નિર્મળ પરિણતિકે દ્વારા, અંદર સ્થાપન કરો. ઉસકો કોઈ રાગ ને નિમિત્તકા સહારા જિસમે નહીં. આહાહા ! બહુ વાત.

આ શરૂઆતની વસ્તુ જ આ હૈ. ધર્મની શરૂઆત અહીંયાસે હોતી હૈ, ચારિત્ર તો પીછે, યહાં તો દર્શનકા અધિકાર કહા, આ જ્ઞાનકા અધિકાર, ચારિત્ર તો પીછે પણ જ્યાં દર્શન ને જ્ઞાન જ જ્યાં સચ્યા નથી ત્યાં ચારિત્ર કહાંસે આયા ? આહા ! સમજમે આયા ?

આત્મામે, આત્મનિ છે ને ? આત્માનમ્, આત્માકો, અપના આત્મામે અપના આત્માકો, નિર્મળ સ્વભાવ દ્વારા સ્થાપિત કર, આહાહા... વો રાગ ને પરસે સ્થાપિત નહીં હોતા હૈ એમ બતાતે હૈ. અપના સ્વરૂપકો અપના સ્વરૂપસે સ્થિરતા અંદર કર. આહાહા ! આત્માકો આત્મામે આહાહાહા... ભગવાન ચિદાનંદ પ્રભુ એસા આત્માકો આત્માનમ્ નામ અપની શક્તિમે, સ્થાપન કર, નિવેશ કર, નિવેશ કર, સ્થાપ, ત્યાં વાસ લે. આહાહાહાહા ! આવી વાતું છે ઝીણી.

એ કોઈ પાંચ પચીસ લાખ ખર્ચા જાય ને આંહી ધર્મ થઈ જાય એસા હૈ નહીં. મંદિર બંદિર બનવાઈ દિયે બે પાંચ દસ, ગજરથ ચલા દે, તો ધર્મ હો જાયે, તીન કાલમે હૈ નહીં. પરકા સહારા બિના આત્મામે આત્માકો, આહાહાહા ! (શ્રોતા:- આત્મા કો ખુદ અભેદ જાને નિર્મળપણા સ્વભાવ હૈ ને) આહાહાહા ! અરે મારગ તો પ્રભુ આ હૈ ભાઈ. (શ્રોતા:- એસા કહેંગે મહારાજ ફિર મંદિર કોઈ નહીં બનવાયેંગે) બને, બનાવી શકતે હી નહીં. એ હોના તો હોયેગા, હોયેગા, ઉસસે બનતે હી નહીં. એ પરમાણુ પુદ્ગલકી પર્યાય જે સમયે જ્યાં ઉત્પન્ન હોનેકી હૈ એ ઉત્પન્ન હોગી હી, પરસે નહીં. આહાહાહા ! સમજમે આયા ? (શ્રોતા:- આત્મામે મતલબ દ્રવ્ય હૈ કિ પર્યાય ?) આત્મામે આત્માકી પર્યાય સ્વભાવ દ્વારા સ્થાપન કરના એમ કહેતે હૈ, રાગ દ્વારા નહીં, પર દ્વારા નહીં, અપના નિર્મળ પર્યાય દ્વારા આત્મામે સ્થિર હોના. આહાહાહા !

આત્મામેં આત્માકો, પહેલે આત્મામેં, આત્માકો એટલે નિર્મળ પર્યાય દ્વારા સ્થિરતા કર એ નિર્મળ પર્યાય અનુભૂતિ એ આત્મા છે. એ પહેલા યૌદ્ધીમેં આ ગયા છે, આત્મા કહો, શુદ્ધનય કહો, અનુભૂતિ કહો, તીન બોલ આ ગયા છે યૌદ્ધીમેં. સંસ્કૃત ટીકાકા પાઠ છે. સમજમેં આયા ? આહાહા ! એ ભગવાન પૂર્ણાનંદ ને પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ ઉસકી નિર્મળ પરિણતિ દ્વારા ત્યાં આગળ સ્થાપન કર, આત્મામેં સ્થાપન ત્યાં કર, રાગ અને પુણ્ય ને વ્યવહારસે અંતરમેં સ્થાપન કર એ ચીજ છે હી નહીં. સમજમેં આયા ? લો આ વાત, રાડ ઐ છે ને કે વ્યવહાર કરતે કરતે નિશ્ચય હોગા, બિલકુલ જૂઠ બાત છે. સમજમેં આયા ? આહા !

પ્રભુ તેરી ચીજ તેરી ચીજકી શુદ્ધ પરિણતિ દ્વારા ત્યાં જા, ઉસકા સહારા રાગકા ને પરદ્રવ્યકા બિલકુલ છે નહીં. આવી ચીજ છે. પહેલાં ઉસકા જ્ઞાનમેં નિર્ધાર તો નકકી કરે કે રાગસે આત્માકી પ્રાસિ નહીં હોતી, અપની નિર્મળ પરિણતિ દ્વારા પ્રાસિ હોતી છે. આહાહાહા ! અરે ઉસકી કાયમ રહેનેવાલી ચીજ કઈ, કયા છે ? એ તો જ્ઞાન આનંદ આદિ કાયમ રહેનેકી ચીજ છે. રાગ આદિ કોઈ ચીજ ઉસકી નહીં અને એક સમયકી પર્યાય ભી કાયમ રહેનેકી ચીજ નહીં, તો એ નિર્મળ પર્યાય પ્રગટ કરકે આત્મામેં સ્થાપ ત્યાં. આહાહાહા ! દૈષ્ટિકા દોર ત્યાં રખકર નિર્મળ પરિણતિ પ્રગટ કર ત્યાં આત્મામેં જા. આહાહા ! આવી વાત છે.

બીજી રીતે કહીએ તો જે નિર્મળ પરિણતિ જો છે એ ષટ્કારકસે પરિણતિ ઉત્પન્ન હોતી છે. કયા કહા ? જે દ્રવ્ય છે એમાં ષટ્કારક શક્તિરૂપે તો પડા છે, પણ જો પરિણતિ હોતી છે, સમ્યજ્ઞાનકી, સમ્યગ્દર્શનકી, અનુભૂતિકી એ ભી ષટ્કારકકે પરિણમનસે ઉત્પન્ન હોતી છે. કયા કહા ? સમજમેં આયા ? સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાયને સમ્યજ્ઞાનકી અનુભૂતિકી પર્યાય, એ પર્યાય પર્યાયકી કર્તા, પર્યાય ઉસકા કાર્ય, પર્યાય ઉસકા સાધન, પર્યાય સાધન પર્યાય ઉસકા સંપ્રદાન, પર્યાયસે પર્યાય હુઈ, પર્યાયકે આધારસે પર્યાય હુઈ. આહાહાહાહા ! (શ્રોતા:- સાધન તો કારણ સમયસાર છે.) યહાં પર્યાય સાધક છે, રાગસે ભિન્ન પડકે આત્માકા સાધન ક્રિયા વો પર્યાય સાધક છે. આહાહા ! રાગ ભાગ સાધક છે નહીં. (શ્રોતા:- સમયસાર એ સાધક છે)

સમયસાર એ આત્મા, આ સમયસારકી ભાષા ભી આધાર નહીં ત્યાં, વો સમયસાર વાંચકે (પઢકર) જો જ્ઞાન હુઆ વો ઈસકા કારણ નહીં. આહાહાહાહા ! કયો ? અરે ભગવાન પાસે સૂના, સમયસાર એટલે આત્મા ઉસકા લક્ષમેં આયા કે ભગવાન આમ કહેતે છે પણ વો જ્ઞાનકે આધારસે અંદરમેં જા સકતે છે એસા નહીં. આહાહા ! કયો ? વો પર્યાય પરલક્ષી છે. અને સ્વલક્ષી પર્યાય દ્વારા અંતરમેં જાના. આહાહા ! પંડિતજી ! બહુ ઝીણી વાત છે ભાઈ ! અરે મનુષ્યપણું જાય છે ભાઈ ! એ આંખ્યુ વીંચીને ક્યાં જાશે ? આ જો પત્તા ન લિયા, આહાહાહા... (તો) ક્યાંય કોઈ શરણ નથી. આહાહા !

એ ભગવાન આત્માકો, આત્માકી નિર્મળ પરિણતિ દ્વારા ત્યાં નિવેશ, સ્થાપ. તદ્દન નિરાલંબન, પરકા આલંબન બિલકુલ નહીં. સમજમેં આયા ? આહાહા ! અપના જ્ઞાયકભાવકા આલંબન લેકર જો પરિણતિ ઉત્પન્ન હુઈ એ આત્મા છે, એસે ઉસકો કહા. આત્માકો આત્માસે એટલે નિર્મળ પરિણતિ દ્વારા સ્થિર થા અંદર. આહાહાહા ! આવી વાત છે ભાઈ !

સ્થાપિત કરકે “નિત્યમ્ સમન્તાત્ એકઃ અવબોધ ઘનઃ અસ્તિ”. જે પ્રભુ આત્મા સદા

સર્વ એક જ્ઞાનઘન આત્મા છે, આહા... ઈસપ્રકાર દેખના, ઈસપ્રકાર અનુભવના, આહાહા ! આવો મારગ, લોકોને એકાંત લાગે છે ને ? કે આ પણ, ઉસકે માટે કોઈ સાધન છે કે નહીં ? એમ કહેતે થે, શ્રીમદ્માં ગયે થે ને અગાસ આશ્રમ વ્યાખ્યાન સૂના એક ઘંટા પીછે આયે એક મારવાડી, કે તમે કહેતે છે એ બરાબર પણ ઉસકા કોઈ સાધન ? સાધન આ બાલ્ય કારણકે આત્મસિદ્ધિમે પણ એસા આતા છે, 'નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં સાધન કરના સો હી' એ સાધન છે હી નહીં. ભાઈ ! આહાહા ! એ પ્રજ્ઞાછિણી રાગસે ભિન્ન કર (કે) જો હુઆ વો હી સાધન છે. પ્રજ્ઞાછિણી દ્વારા આત્મામાં ભેદ કરકે પરસે ભેદ કરકે અંતરમે જા. આહાહા ! સૂક્ષ્મ બાત છે ભાઈ ! આ તો સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવનું આ કથન છે પ્રભુ. આ કોઈ કલ્પિત અજ્ઞાનીના કથન આ નહીં છે. સંતો કહેતે છે એ સર્વજ્ઞે કહા એ ઈસકા આડતિયા હોકર કહેતે છે. મારગ તો ભગવાન આમ કહેતે છે, હમ તુમકો કહેતે છે. હમે ભી એસા કહા છે, એસા ન કહેકે, આહાહા ! જિનવર એમ કહેતે છે, આતે છે ને ? ઘણી ગાથામે, જિનવર એમ કહેતે છે, એસા કહેતે છે. પરમાત્માકા આશ્રય લેકર બોલતે છે. આહાહા ! અહીંયા કહેતે છે સદા સર્વ ઔર, કયા કહેતે છે ? સદા નામ ત્રિકાળ, સર્વ ઔર, ચારે બાજુસે એક જ્ઞાનઘન ભગવાન જ્ઞાનકી અનુભૂતિ લેના છે ને ? આત્માની અનુભૂતિમાં દ્રવ્યકા અનુભૂતિ લેના, એક જ્ઞાનઘન જ્ઞાનપૂજ જ્ઞાનપિંડ આત્મા છે ઈસ પ્રકાર દેખના ચાહિએ. આહાહાહા ! (શ્રોતા:- ઘન ક્યું કહા) છે ! પિંડ, જ્ઞાનકા પિંડ, જેમકે રૂકા પિંડ છે ને ધોકળા, કયા ધોકળા, ધોકળા કયા કહેતે છે ? ગહા, રૂકા ગહા નહીં આતે છે મોટા ? રૂઈકા, એમ આ જ્ઞાનકા ગહા છે અંદર. સ્વભાવ-સ્વભાવ, જ્ઞાનસ્વભાવકા ગહા છે. આહાહા !

ભગવાન મારગ બહુ એસા છે, અરે ઉસકો કરના પડેગા પ્રભુ શરણ બીજા નહીં છે કંઈ. આહાહા ! વીતરાગ ત્રિલોકનાથ ઈન્દ્રોની સમક્ષમાં આમ કહેતે થે, એકભવતારી ઈન્દ્ર જ્યારે સૂનનેકો આતે છે, ત્યાં ભી આતે છે અભી. ભગવાન મહાવીર પ્રભુ થે ત્યાંય આતે થે. ઈન્દ્ર ને ઈન્દ્રાણી દો એકભવતારી છે અભી સુધર્મ દેવલોક એકભવતારી છેલ્લા મુન્યદેહ હોકર મોક્ષ જાનેવાલે છે. ઉસકી પાસ ભગવાન આ કહેતે થે. આહાહા ! ઉસકી તો ખબર છે ઉસકો. સમ્યઁષ્ટિ છે. સમજમે આયા ? આહાહા !

પ્રભુ તુમ આત્માકી અનુભૂતિ. હમ કહા, હવે તો હમ કહેતે છે કે જ્ઞાનકી અનુભૂતિ, એ ગુણીકા અનુભૂતિ કહા થા, હવે ગુણકા અનુભવ, પણ ગુણ એ જ્ઞાનઘન અખંડ પૂર્ણ છે. ગુણ ભિન્ન ગુણ એસા નહીં. એ ગુણકા પિંડ પ્રભુ આત્મા, જ્ઞાનઘન છે એમ કહા ને ? એક જ્ઞાન ગુણ ભિન્ન એસા નહીં. આહાહા ! એ જ્ઞાનઘન છે સદા સર્વ ત્રિકાળ ચારે બાજુસે એક જ્ઞાનઘન આત્મા છે પ્રભુ. આહાહા !

ઈસ પ્રકાર દેખના, એ પ્રકારે અંદરમાં દેખના અનુભવ કરના. આહાહાહા !

ભાવાર્થ:- પહેલે સમ્યઁર્શનકો પ્રધાન કરકે કહા થા. અબ જ્ઞાનકો મુખ્ય કરકે કહેતે છે કે શુદ્ધનયકે વિષયસ્વરૂપ આત્માકી અનુભૂતિ હી સમ્યઁજ્ઞાન છે.

ગાથા - ૧૫

જો પસ્સદિ અપ્પાણં અબદ્ધપુહ્લં અણ્ણમવિસેસં ।

✽અપદેસસંતમજ્ઙ્ઙં પસ્સદિ જિણસાસણં સવ્વં ॥૧૫॥

યઃ પશ્યતિ આત્માનમ્ અબદ્ધસ્પૃષ્ટમનન્યમવિશેષમ્ ।

અપદેશસાન્તમધ્યં પશ્યતિ જિનશાસનં સર્વમ્ ॥૧૫॥

યેયમબદ્ધસ્પૃષ્ટસ્યાનન્યસ્ય નિયતસ્યાવિશેષસ્યાસંયુક્તસ્ય ચાત્મનોડનુભૂતિઃ સા ખલ્વલ્લિલસ્ય જિનશાસનસ્યાનુભૂતિઃ, શ્રુતજ્ઞાનસ્ય સ્વયમાત્મત્વાત્; તતો જ્ઞાનાનુભૂતિ-રેવાત્માનુભૂતિઃ । કિન્તુ તદાનીં સામાન્યવિશેષાવિર્ભાવતિરોભાવાભ્યામનુભૂયમાનઅપિ જ્ઞાનમબુદ્ધલુદ્ધાનાં ન સ્વદતે । તથા હિ-

યથા વિચિત્રવ્યજ્ઞનસંયોગોપજાતસામાન્ય-વિશેષતિરોભાવાવિર્ભાવાભ્યામનુભૂયમાનં લવણં લોકાનામબુદ્ધાનાં વ્યજ્ઞનલુદ્ધાનાં સ્વદતે, ન પુનરન્યસંયોગશૂન્યતોપજાતસામાન્ય-વિશેષાવિર્ભાવતિરોભાવાભ્યામ્; અથ ચ યદેવ વિશેષાવિર્ભાવેનાનુભૂયમાનં લવણં તદેવ સામાન્યાવિર્ભાવેનાપિ । તથા વિચિત્રજ્ઞેયાકાર કરમ્બિતત્વોપજાતસામાન્યવિશેષતિરોભાવા-વિર્ભાવાભ્યામનુભૂયમાનં જ્ઞાનમબુદ્ધાનાં જ્ઞેયલુદ્ધાનાં સ્વદતે, ન પુનરન્યસંયોગ-શૂન્યતોપજાતસામાન્યવિશેષાવિર્ભાવતિરો-ભાવાભ્યામ્; અથ ચ યદેવ વિશેષાવિર્ભાવેનાનુ-ભૂયમાનં જ્ઞાન તદેવ સામાન્યાવિર્ભાવેનાપિ । અલુદ્ધલુદ્ધાનાં તુ યથા સૈન્ધવલિલ્યો-ડન્યદ્રવ્યસંયોગવ્યવચ્છેદેન કેવલ એવાનુભૂયમાનઃ સર્વતોડપ્યેકલવણરસત્વાજ્ઞવણત્વેન સ્વદતે, તથાત્માપિ પરદ્રવ્યસંયોગવ્યવચ્છેદેન કેવલ એવાનુભૂયમાનઃ સર્વતોડપ્યેક-વિજ્ઞાનઘનત્વાત્ જ્ઞાનત્વેન સ્વદતે ।

હવે, આ અર્થરૂપ ગાથા કહે છે:-

અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, અનન્ય, જે અવિશેષ દેખે આત્મને,

તે દ્રવ્ય તેમ જ ભાવ જિનશાસન સકલ દેખે ખરે. ૧૫.

ગાથાર્થઃ- [યઃ] જે પુરુષ [આત્માનમ્] આત્માને [અબદ્ધસ્પૃષ્ટમ્] અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, [અનન્યમ્] અનન્ય, [અવિશેષમ્] અવિશેષ (તથા ઉપલક્ષણથી નિયત અને અસંયુક્ત) [પશ્યતિ] દેખે છે તે [સર્વમ્ જિનશાસનં] સર્વ જિનશાસનને [પશ્યતિ] દેખે છે, -કે જે જિનશાસન [^૧અપદેશસાન્તમધ્યં] બાહ્ય દ્રવ્યશ્રુત તેમ જ અભ્યંતર જ્ઞાનરૂપ ભાવશ્રુતવાળું છે.

ટીકા:- જે આ અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, અનન્ય, નિયત, અવિશેષ અને અસંયુક્ત એવા પાંચ ભાવોસ્વરૂપ આત્માની અનુભૂતિ છે તે નિશ્ચયથી સમસ્ત જિનશાસનની અનુભૂતિ છે, કારણ કે શ્રુતજ્ઞાન પોતે આત્મા જ છે. તેથી જ્ઞાનની અનુભૂતિ તે જ આત્માની અનુભૂતિ

* પાઠાન્તર : અપદેસસુત્તમજ્ઙ્ઙં ૧. અપદેશ = દ્રવ્યશ્રુત; સાન્ત = જ્ઞાનરૂપી ભાવશ્રુત.

છે. પરંતુ હવે ત્યાં, સામાન્ય જ્ઞાનના આવિર્ભાવ (પ્રગટપણું) અને વિશેષ (જ્ઞેયાકાર) જ્ઞાનના તિરોભાવ (આચ્છાદન) થી જ્યારે જ્ઞાનમાત્રનો અનુભવ કરવામાં આવે ત્યારે જ્ઞાન પ્રગટ અનુભવમાં આવે છે તોપણ જેઓ અજ્ઞાની છે, જ્ઞેયોમાં આસક્ત છે તેમને તે સ્વાદમાં આવતું નથી. તે પ્રગટ દેષ્ટાંતથી બતાવીએ છીએ.

જેમ-અનેક તરેહનાં શાક આદિ ભોજનોના સંબંધથી ઊપજેલ સામાન્ય લવણના તિરોભાવ અને વિશેષ લવણના આવિર્ભાવથી અનુભવમાં આવતું જે (સામાન્યના તિરોભાવરૂપ અને શાક આદિના સ્વાદભેદે ભેદરૂપ-વિશેષરૂપ) લવણ તેનો સ્વાદ અજ્ઞાની, શાકના લોલુપ મનુષ્યોને આવે છે પણ અન્યના સંબંધરહિતપણાથી ઊપજેલ સામાન્યના આવિર્ભાવ ને વિશેષના તિરોભાવથી અનુભવમાં આવતું જે એકાકાર અભેદરૂપ લવણ તેનો સ્વાદ આવતો નથી; વળી પરમાર્થથી જોવામાં આવે તો તો, જે વિશેષના આવિર્ભાવથી અનુભવમાં આવતું (ક્ષારરસરૂપ) લવણ છે તે જ સામાન્યના આવિર્ભાવથી અનુભવમાં આવતું (ક્ષારરસરૂપ) લવણ છે. એવી રીતે-અનેક પ્રકારના જ્ઞેયોના આકારો સાથે મિશ્રરૂપપણાથી ઊપજેલ સામાન્યના તિરોભાવ અને વિશેષના આવિર્ભાવથી અનુભવમાં આવતું જે (વિશેષભાવરૂપ, ભેદરૂપ, અનેકાકારરૂપ) જ્ઞાન તે અજ્ઞાની, જ્ઞેય-લુબ્ધ જીવોને સ્વાદમાં આવે છે પણ અન્ય જ્ઞેયાકારના સંયોગરહિતપણાથી ઊપજેલ સામાન્યના આવિર્ભાવ ને વિશેષના તિરોભાવથી અનુભવમાં આવતું જે એકાકાર અભેદરૂપ જ્ઞાન તે સ્વાદમાં આવતું નથી; વળી પરમાર્થથી વિચારીએ તો તો, જે જ્ઞાન વિશેષના આવિર્ભાવથી અનુભવમાં આવે છે તે જ જ્ઞાન સામાન્યના આવિર્ભાવથી અનુભવમાં આવે છે. અલુબ્ધ જ્ઞાનીઓને તો, જેમ સૈંધવની ગાંગડી, અન્યદ્રવ્યના સંયોગનો વ્યવચ્છેદ કરીને કેવળ સૈંધવનો જ અનુભવ કરવામાં આવતાં, સર્વતઃ એક ક્ષારરસપણાને લીધે ક્ષારપણે સ્વાદમાં આવે છે તેમ આત્મા પણ, પરદ્રવ્યના સંયોગનો વ્યવચ્છેદ કરીને કેવળ આત્માનો જ અનુભવ કરવામાં આવતાં, સર્વતઃ એક વિજ્ઞાનધનપણાને લીધે જ્ઞાનપણે સ્વાદમાં આવે છે.

ભાવાર્થ:- અહીં આત્માની અનુભૂતિ તે જ જ્ઞાનની અનુભૂતિ કહેવામાં આવી છે. અજ્ઞાનીજન જ્ઞેયોમાં જ-ઈન્દ્રિયજ્ઞાનના વિષયોમાં જ-લુબ્ધ થઈ રહ્યા છે; તેઓ ઈન્દ્રિયજ્ઞાનના વિષયોથી અનેકાકાર થયેલ જ્ઞાનને જ જ્ઞેયમાત્ર આસ્વાદે છે પરંતુ જ્ઞેયોથી ભિન્ન જ્ઞાનમાત્રનો આસ્વાદ નથી લેતા. અને જેઓ જ્ઞાની છે, જ્ઞેયોમાં આસક્ત નથી તેઓ જ્ઞેયોથી જુદા એકાકાર જ્ઞાનનો જ આસ્વાદ લે છે,-જેમ શાકોથી જુદી મીઠાની કણીનો ક્ષારમાત્ર સ્વાદ આવે તેવી રીતે આસ્વાદ લે છે, કારણ કે જ્ઞાન છે તે આત્મા છે અને આત્મા છે તે જ્ઞાન છે. આ પ્રમાણે ગુણી-ગુણની અભેદ દૈષ્ટિમાં આવતું જે સર્વ પરદ્રવ્યોથી જુદું, પોતાના પર્યાયોમાં એકરૂપ, નિશ્ચળ, પોતાના ગુણોમાં એકરૂપ, પરનિમિત્તથી ઉત્પન્ન થયેલ ભાવોથી ભિન્ન પોતાનું સ્વરૂપ, તેનું અનુભવન તે જ્ઞાનનું અનુભવન છે, અને આ અનુભવન તે ભાવશ્રુતજ્ઞાનરૂપ જિનશાસનનું અનુભવન છે. શુદ્ધનયથી આમાં કાંઈ ભેદ નથી.

જો પરસ્સદિ અપ્પાણં અબદ્ધપુટ્ટં અણ્ણમવિસેસં ।

✽અપદેસસંતમજ્ઞં પરસ્સદિ જિણસાસણં સવ્વં ॥૧૫॥

હૈ ? અપદેસમાં દ્રવ્ય લીધું, મજ્ઞં શાંતિસૂત્ર સમ્યગ્દર્શન ભાવશ્રુત લિયા, આ કહેતે હૈ કે નહીં ? અપદેસમેં અખંડ દ્રવ્ય અખંડ પ્રદેશ લેના, એસા અહીં બાત હૈ નહીં. સમજમેં આયા ? અભી છપા હૈ, સમયસારમેં એસા હૈ નહીં, એમકે દ્રવ્યશ્રુતમાં પણ આ દ્રવ્યશ્રુત શબ્દ જ દ્રવ્યશ્રુત હૈ. દ્રવ્યશ્રુતમાં એમ કે અમૃતચંદ્રાચાર્યે દ્રવ્યશ્રુતકા અર્થ, ઉસમેંસે અપદેસકા અર્થ નિકાલા હી નહીં પણ એ અપદેસ કહા વો હી દ્રવ્યશ્રુત હૈ. આહાહા ! અને દ્રવ્યશ્રુતમેંસે ભાવશ્રુત કહેના થા, દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી, કે અંતર આનંદકા અનુભવ કરના, ભાવશ્રુત દ્વારા એ (વો) ભાવશ્રુત હૈ, દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી એસા કહા. આહા !

દેખો કળશટીકા હૈ ને આની કળશટીકા આ ૧૩ માં આ પહેલાં ૧૩ મો શ્લોક ગયો ને આપણે ઉસકી કળશટીકામાં એસા લિયા હૈ. કળશટીકા હૈ ને ? કેટલામું થયું તેર, દેખો આત્માનુભવ એમ કહેતે હૈ, જ્ઞાનાનુભવ એસા કહા નામ ભેદ હૈ, વસ્તુ ભેદ નહીં. ગુજરાતી હૈ આત્માનુભવ મોક્ષમાર્ગ હૈ. આ પ્રસંગે બીજો પણ સંશય ઉત્પન્ન હોતા હૈ, રાજમલ્લની ટીકા હૈ, કે કોઈ જાણશે કે દ્વાદશાંગજ્ઞાન કોઈ અપૂર્વ લબ્ધિ હૈ. દ્વાદશાંગજ્ઞાન કોઈ અપૂર્વ લબ્ધિ કોઈ કહે તો એસા હૈ નહીં, એ તો વિકલ્પ હૈ. પંડિતજી ! એ તો દ્વાદશાંગજ્ઞાન પણ વિકલ્પ હૈ.

હવે, આપણે તો અપદેસમાંથી નિકાલના હૈ, ઉસમેં પણ દ્વાદશાંગજ્ઞાનમેં પણ એસા કહા હૈ, કે સ્વાનુભૂતિ મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમજમેં આયા ? બાર અંગમેં ભી યે કહા હૈ, એ દ્રવ્યશ્રુત હૈ, વિકલ્પાત્મક ભાવ હૈ પણ કહા હૈ ઉસમેં એ, કે આત્માની અનુભૂતિ તે મોક્ષમાર્ગ હૈ, એસા કહા. તો દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી આ આયા. એથી અમૃતચંદ્રાચાર્યે અપદેસનો અર્થ ન ક્રિયા, ક્યુંકિ અપના સૂત્ર જ એ હી હૈ, એ સૂત્ર હી અપદેસ હૈ. એ સૂત્રમેં ભી એસા કહા, દ્રવ્યશ્રુતમેં અને ભાવશ્રુત તો, ભાવશ્રુત તો ઉસકો તો હૈ. અંતર અનુભવ હુઆ તો ભાવશ્રુતજ્ઞાન દ્વારા, તો ભાવશ્રુતમેં તો આત્મા હી જાનનેમેં આયા થા. આહાહા ! આ કળશની ટીકા ક્રિયા હૈ, આ ગુજરાતી છે. હિન્દી નહીં હોય અહીં હિન્દીમેંય એસા હૈ. દ્વાદશાંગજ્ઞાન, એ અપદેશ આયા ઉસમેં દ્રવ્યશ્રુત આ ગયા.

ઉસમેં અમૃતચંદ્રાચાર્ય બોલ લિયા ત્રીન પણ પાંચેય લેના, (ગાથા) પંદરમેં ત્રીન બોલ લિયા હૈ ને ? પાંચમેંસે પણ એ તો ગાથા સંકીર્ણ હૈ વો કારણે એ પ્રશ્ન હુઆ થા બહોત, દસ-દસકી સાલમેં ચોવીસ વર્ષ પહેલે વો થા ને વો મુખત્યાર દિલ્હી, એ કયા મુખત્યાર, હા જુગલકિશોર. આ જુગલજી ગયા ? આ ટીકા ક્રિયા ને ઉસને ક્રિયા થા, ખબર હૈ એમ કે આ ત્રીન બોલ હૈ. ત્રીન બોલ લેના પાંચમેંસે, પણ ત્રીનમેં પાંચ આતા હૈ. અમૃતચંદ્રાચાર્યે ટીકામેં લિયા હૈ ને, પણ એ ટીકા કરતે થે, ખબર હૈ હમકો, દસની સાલ ચોવીસ વર્ષ હુઆ અમારે લાઠી ગયે થે ત્યાં આયા થા વો લખાણ કે પંદરમી ગાથામેં ત્રીન બોલ કહા હૈ પાંચ બોલમેં દો - દો બોલ કહાંસે નિકલા ? પણ અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહેતે હૈ એ તો સંકીર્ણ કરકે બનાયા હૈ દેખો. આહાહા !

ટીકા:- ટીકા હૈ ને ! જો યહ અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, અનન્ય, નિયત, અવિશેષ ને અસંયુક્ત પાંચેય નિકાલા હૈ અમૃતચંદ્રાચાર્યે નિકાલા હૈ. અરે માણસ અપની કલ્પનાસે કરે એસા ન ચલે ભાઈ.

संतोनी वाणी दिगंबर संतो अेटले कोण ? आहाहा ! अे केवणज्ञानना टुका है अे. अरे अेक वपते तो अैसा कहा के केवणज्ञानी अने मुनिमां कोठे इेर न देभना नियमसारमें अैसा कहा है. मुनि अेटले कोण ? परमेश्वर पद ! आहाहाहा... त्यां वीतरागी आनंद उछणी रहा है. प्रयुर स्वसंवेदन जिसका महोर छाप है, पांयवी गाथामें आया है, अे पढा है ने ? प्रयुर स्वसंवेदन जिसका महोरछाप है. मुनिपशाकी भावलिंगकी छाप क्या ? प्रयुर, थोडा संवेदन आनंदका तो योथे पांयमें ली आता है, पण मुनिको तो प्रयुर स्वसंवेदन महोर छाप मारी है. पोस्ट मास्तर मारते है के नही पत्रको ?

अेम आ भगवान कहे के आहाहा... संतोनी वातुं बापा अेने पकडवुं कछण छे. अेम कहेते है कुंदकुंदाचार्य. अने टीकाकारे कछुं के मुनि अपना निज वैभवसे कहेगा, निज वैभव क्या ? अपना आनंदका अनुभव जो हुआ वो. अे निज वैभवकी क्या गीज ? अे स्वसंवेदन प्रयुर, बहोत अतीन्द्रिय आनंदका वेदन अे उसकी महोर छाप है. साधुका भावलिंगकी महोर छाप त्यांथी साधुपशा यलता है. समजमें आया ?

मार्ग ही अैसा है. अे आंही कहेते है देभो. पाठमें तो तीन बोल लिया. अबद्धस्पृष्ट अनन्य, अविशेष. असंयुक्त अे रही गया अे अेमां आ गया. यौदमें आ गया उसमें ले लेना. तो वो टीका करते थे मुपत्यार, आ गया युगलज्ज गये नही, हैं ? (श्रोता:- राजकोट गये) राजकोट गया. जे अबद्धस्पृष्ट राग ने कर्मका संबंध बिनाकी आत्मगीज है. 'अनन्य' अनेरी अनेरी गति आदिसे भिन्न अनन्य है. नरक मनुष्य आदि अनेरी अनेरी गतिसे अनन्य अने अन्य अन्य नही, अन्य अन्य नही, अनन्य है. अन्य अन्य नही. आहाहा ! 'नियत' पर्यायमें अनेकता, पर्यायमें आती है. अगुरुलघु आदि उससे रहित नियत है. आहा ! और 'अविशेष' गुणभेदसे रहित सामान्य है, अविशेष कछो के सामान्य कछो, विशेष नही. आहाहाहाहाहा !

अैसे आत्माको पांय भावस्वरूप, अमृतयंद्राचार्य तो कहेते है के पांय भावस्वरूप आ गाथामेंसे लेना, लोको माणस अपनी टीका करते है, अने अपदेसका अर्थ अमृतयंद्राचार्यने समजाणुं नही माटे नही किया अेम कहेते है. अेम आया था छापामें. अरे प्रभु अेम न कहेना. अमृतयंद्राचार्य ! आहाहा ! अमृतयंद्राचार्य संत कोण था ? आहाहा ! अे यालता सिद्ध था. भरतक्षेत्रमें था हजार वर्ष पहेले. आहाहाहा ! (श्रोता:- काणका दोष आ गया ने ?) काणका दोष बोष है नही. लैया ! अे कहेते थे केटलाक, आहा... अे उसका स्वच्छंदका अज्ञानीका दोष है. आहाहा !

आंही कहेते है के अे पांय बोल स्वरूप अनुभूति, है ? पांय भावस्वरूप अनुभूति आत्माके पांय भाव आंही तो अबद्धस्पृष्टको निकालकर अबद्धस्पृष्ट लिया तो अे पांय भावस्वरूप लिया अस्तिपणो, अबद्धस्पृष्ट नही अैसा न लेकर, अबद्धस्पृष्ट है, नियत है, अविशेष है अैसा भावस्वरूप अैसा पांय भावना अस्ति स्वरूप, आत्माकी अनुभूति है. आहाहाहाहा !

अे जुओ द्रव्यश्रुत आ गया उसमें, द्रव्यश्रुतका अर्थ किया ही नही, अेम नही. आ द्रव्यश्रुत है आ. आहाहा ! समजमें आया ? बहु आकरुं काम भाए ! अने संतोनी भूल निकालना, परमेश्वरनी भूल निकालना जैसा है ? (श्रोता:- संतोअे तो संतोनी भूल निकाली

ને) એ સંત હતા ક્યાં ? અરે ઝીણી વાત. કોઈ વ્યક્તિનું આપણે કામ નહીં. આપણે તાત્વિક વાતની વાત થાય, અંગત બાત તો સમજનાર સમજે. આહાહા ! ભાઈ ! મુનિ કિસકો કહીએ ? આહાહા ! જિસકો આત્માકા આનંદકી અનુભૂતિ હો એ ઉપરાંત જિસકો અનુભૂતિકી ઉર્ધ્વતા વધી ગઈ હો, આહાહાહા... એ આનંદના ઝૂલે ઝૂલતા હો, પ્રચુર અતીન્દ્રિય આનંદના વેદનમેં ઝૂલતે હો. આહા ! સપ્તમેં આતે હૈ તો અતીન્દ્રિય આનંદમેં છહે આતે તો જરી વિકલ્પ આ જાતા હૈ, છતાં અંતરમેં અતીન્દ્રિય આનંદકી ભૂમિકા પ્રમાણે તો હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! ભાઈ મુનિપણું ભાઈ બાપુ ! અલૌકિક ચીજ હૈ. એ આંહી કહેતે હૈ.

આંહી તો હજી સમ્યગ્જ્ઞાનની બાત હૈ. એસા આત્મા જો અબદ્ધસ્પૃષ્ટ હૈ, મુક્ત સ્વરૂપ હૈ, નિશ્ચય હૈ, સામાન્ય હૈ, ઇસકો અનુભવ કરના એ પાંચ ભાવસ્વરૂપકા ઉસકા નામ અનુભૂતિ આહા... એ જૈન શાસનકી અનુભૂતિ હૈ. આ જૈન શાસન હૈ વીતરાગી પર્યાય- ભાવશ્રુતજ્ઞાન એ જૈનશાસન હૈ. દ્રવ્યશ્રુતમેં તો કહા થા આ, ભાવશ્રુતમેં વો આત્મા અનુભવમેં આયા વો જૈન શાસન હૈ. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ?

હૈ ? આવું જૈનશાસન ! જૈનશાસન કોઈ પક્ષ નથી. વો તો વસ્તુ અબદ્ધસ્પૃષ્ટ હૈ. ઉસકા અનુભવ વો જૈનશાસન, વો તો વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ, સ્થિતિ હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહાહા ! (શ્રોતા:- જૈનશાસન તો દ્વાદશાંગ હૈ.) જૈનશાસનમેં બાર અંગમેં આ કહા હૈ. એ કહા ને બતાયા ને અભી, બાર અંગમેં ભી અનુભૂતિ બતાયા હૈ. બાર અંગકા વિશેષ નહીં, વિકલ્પ હૈ એ વિશેષ જ્ઞાન, વિશેષ નહીં. આહાહાહા ! અંતરકી અનુભૂતિ, આહાહાહા... ઇસમેં કહા ને નવમી ગાથામેં એ નિશ્ચય શ્રુતકેવળી હૈ. અપના ભગવાન પૂર્ણ આનંદ આદિ દિવ્ય શક્તિકા ભંડાર પ્રભુ ઉસકા અબદ્ધસ્પૃષ્ટ સ્વરૂપ હૈ, નિયત સ્વરૂપ હૈ, સામાન્ય સ્વરૂપ હૈ અને રાગાદિ આકૂળતાસે રહિત સ્વરૂપ હૈ. આહાહા !

(શ્રોતા:- વો નિશ્ચય શ્રુતકેવળી હૈ ?) એ જ નિશ્ચય શ્રુતકેવળી હૈ, અનુભવ હૈ ભાવશ્રુત હૈ ને ત્યાં ? આહા ! નવમી ગાથામેં કહા હૈ, નવમી ગાથામેં કહા હૈ.

“જો હિ સુદેણહિગચ્છદિ અપ્પાણમિણં તુ કેવલં સુદ્ધં ।

તં સુદકેવલિમિસિણો ભણંતિ લોયપ્પદીવયરા ।।”

નવમી ગાથા હૈ. જો હિ સુદેણહિગચ્છદિ ભાવશ્રુતજ્ઞાન દ્વારા આત્માકો અનુભવતે હૈ, એ આ જો હિ સુદેણહિગચ્છદિ ભાવશ્રુતદ્વારા અંદરમેં અનુભવ કરતે હૈ સુદેણહિગચ્છદિ અપ્પાણમિણં તુ કેવલં સુદ્ધં આહા ! તં સુદકેવલિમિસિણો ભણંતિ લોયપ્પદીવયરા લોકલોકના દેખનારા સર્વ કેવળીઓ અથવા શ્રુત કેવળીઓ એને શ્રુતકેવળી કહેતે હૈ. આહાહા ! નવ નવ નવમી ગાથા છે, આહાહાહા... દસમી વ્યવહારની હૈ, અગિયારમી સમકિતની હૈ.

અહીંયા કહેતે હૈ આ જિનશાસન આ, ભગવાનને કહેના હૈ એ આ વીતરાગ પર્યાય, ચાર અનુયોગકા તાત્પર્ય વીતરાગભાવ હૈ, એ ૧૭૨ ગાથામેં (પંચાસ્તિકાયમેં) કહા. એ સૂત્ર તાત્પર્યકા અર્થ ક્યા, શાસ્ત્ર તાત્પર્ય ? કે વીતરાગતા એસા પાઠ હૈ, ૧૭૨ ગાથા ચારે અનુયોગકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ. વીતરાગતા પર્યાયમેં આના એ તાત્પર્ય હૈ, વો વીતરાગતા કબ આયેગી, કેસે ? કે જો ત્રિકાળી જ્ઞાયક અબદ્ધસ્પૃષ્ટ હૈ એ વીતરાગ સ્વરૂપ હૈ. ઉસકે આશ્રયસે વીતરાગી

पर्याय आयेगी, अरे यारेय अनुयोगोमें आत्मा वीतरागस्वरूपका आश्रय लेना वो कडा है, समजमें आया ? ज़ीझी वात छे भाई ! आइ !

आ तो परमात्मा त्रण लोकनो नाथ सर्वज्ञदेव अेनी पासे गये थे कुंदकुंदाचार्य, हवे अेने य उडावे छे, के महाविदेहमां नहोता गया. अरे प्रभु शुं करे छे तुं ? जयसेन आचार्यनी टीका है पंचास्तिकाय उसमें लिखा है, महाविदेहमें जाकर आये और शिवराजकुमारके माटे बनाया अैसा पाठ है. और दर्शनसार है देवसेन आचार्यका उसमें तो अैसा लिखा है, अरे कुंदकुंदाचार्य महाविदेहमें जाकर जो आ न लाया होत तो हमें मुनिपणा कैसे प्राप्त होता, अैसा लिखा है दर्शनसार. आइइ ! देवसेन आचार्य. आ तो महामुनि कहेते है, बाकी तो अष्टपाहुडनी टीका है ने वो सुभसागर लट्टारक जैसा है वो तो. उसकी दरेक पाहुडनी पाछण अे लिखा है कुंदकुंदाचार्य महाविदेहसे आया था. पण आ तो दर्शनसार-देवसेन आचार्य, पंचास्तिकाय-जयसेन आचार्य, अैसा पाठ है. आइइ ! (श्रोता:- उसने कडा ओ तो ठीक सोनगढमें क्युं कहेते ?) अस सोनगढमें कहेते है, उसका विरोध करना. सोनगढवाणा कहेते है के कुंदकुंदाचार्य त्यां गये थे, तो कहे ना. (श्रोता:- उसमें भी प्रयोजन है.) प्रयोजन है.

आ तो वात अैसी है. अईया तो प्रभु अेम कहेते है, जिनशासन किसको कहे ? यार अनुयोगका सार किसको कहे ? के अपना अबद्रस्पृष्टकी अनुभूति करे, अे भावश्रुतज्ञान, अे शुद्ध उपयोग भावश्रुतज्ञान अे जैनशासन है. द्रव्यश्रुतमें भी अे कडा है ने भावश्रुत आ है. आइइ ! अे कडा ने के आ तेरमा कणशनी अंदर टीकामें के द्वादशांग विकल्प है, पण कडा है अनुभूति, भारे अंगमें कहेनेका आशय तो ते प्रभु आत्मा, उसकी अनुभूतिका आश्रय ले द्रव्यका तो अनुभूति होगी, अने अे अनुभूति वीतरागी पर्याय है, वीतरागी पर्याय कडो के जैनशासन कडो. आइइइ ! कडो आमां समजय अेवुं छे, आमां न समजय अेवी वात नथी. बहु सरस, सरण छे सीधी वात. आइइ ! आवी वात छे प्रभु. (श्रोता:- बहोत भुलासा डिया महाराज बहुत भुलासा)

अबद्रस्पृष्ट, अनन्य, नियत, अविशेष अने असंयुक्त अैसे पांचभाव स्वरूप, देभो अैसा भगवान अैसा पांच भावस्वरूप है. यूं आत्मा अैसे पांच भावस्वरूप है यूं, समजमें आया ? अैसे पांच भावस्वरूप आत्मा. देभो, है ? आइइ ! अबद्रस्पृष्ट, अनन्य, अन्यत्व अेटले अनेरा अनेरा नई, नियत, निश्चय सामान्य और असंयुक्त, रागसे संयुक्त नई अैसा पांच भावस्वरूप आत्मा. आइइइ ! अैसे पांच भावस्वरूप भगवान आत्मा त्रिलोकनाथ परमेश्वर अेम कहेते है. आइइ ! अे कुंदकुंदाचार्य कहेते है. अे पांच भावस्वरूप भगवान आत्मा है अंदर, अबद्र नाम मुक्त स्वरूप है, निश्चय है, रागसे रहित है, और सामान्य स्वरूप है. आइइ... और पर्यायनी अनेकतासे भिन्न अेकरूप है. आइइ ! आवी वातुं छे भापु.

अैसा पांच भावस्वरूप, अैसा है ने ? अैसे पांच भावस्वरूप, अैसे पांच भावस्वरूप अेटले ? अबद्रस्पृष्ट, नियत, अनन्य, अविशेष, असंयुक्त अैसे पांच भावस्वरूप, आइइ... आत्मा उसकी अनुभूति अे पर्याय. आ पांच भावस्वरूप तो आत्म द्रव्य. आइइ !

समयसार तो वीतरागनी साक्षात् वाणी, आइइ... जगतना भाग्य के आ शास्त्र रई

गया छे. आहाहा ! (श्रोता:- आप पधारे अमारा भाग्य). अरे अमने तो भेद थाय छे. अरेरे अमे क्यां हता ने क्यां आवी पडया छीअे ? अरेरे क्यां, अमे प्रभु पासे हता ने अर्द्धिया आवी पडया छीअे बापु. आहा ! (श्रोता:- इमको तो इर्ष होता है ने) आ वात तो अे ज तीर्थकरना धरकी बात है प्रभु. आहाहा ! सार गजब वात है भाग्य छे जगतना के आवी वाणी अेने काने पडे छे. आहा !

भगवान आत्मा कैसा है ? के अबद्धस्पृष्ट है, रागसे अने विसम्भा परमाणुंसे स्पर्श नहीं, संबंध नहीं, और अनन्य है, अनन्य है, अनेरी अनेरी गति अे नहीं, अनन्य है, अेना अे है, अैसा ने अैसा. आहाहा ! नियत है, पर्यायमें अनेकता हो अैसा नहीं नियत है निश्चय है. आहाहा ! और गुणका विशेष भेद उसमें नहीं, अैसा अे सामान्य है, और असंयुक्त नाम रागकी आकूणतासे रहित है अे आनंद प्रभु है. आहाहा ! समजाणुं कांछ ?

अैसे पांय भावस्वरूप, आहाहाहाहा... आत्मा उसकी अनुभूति, अैसा पांय भावस्वरूप आत्मा उसकी अनुभूति, आहाहा... यह निश्चयसे समस्त जिनशासन, सारा जैनशासनका अे सार है. आहाहा ! समजमें आया ? निश्चयसे समस्त जिनशासन, समस्त जैनशासन, यारेय अनुयोगना सूत्रमें अने जैनशासन भावश्रुतमें आ है. आहा... समजमें आया ? भावश्रुत अबद्धस्पृष्टको अनुभव अे जैनशासन है, भावश्रुत अबद्धस्पृष्टको अनुभव अे जैनशासन है, अर्थात् अे पांयभावस्वरूप वीतराग स्वरूप भगवान आत्मा उसकी अनुभूति पर्याय वीतराग, अे जैनशासन है. आहाहाहा ! क्यों के ? अे विशेष आयेगा. (श्रोता:- प्रमाण वयन गुरुदेव.)